

Commissie Omgevingskwaliteit

Bezoekadres:
Weesperplein 8
(Vm. Stadstimmertuin 4)

Postbus 1409
1000 BK Amsterdam
www.crk.amsterdam.nl

Integrale Commissie Advies nr. 2024-17

Status: definitief

Onderwerp	Nationaal Slavernijmuseum (2)
Datum	20 november 2024
Commissie	Robert Winkel (voorzitter), Dana Ponec, Irma van Oort, Do Janne Vermeulen, Hanneke Kijne, Annuska Pronkhorst, Jeroen Ruitenbeek, Ruwan Aluvihare
Ambtelijk adviseur	André Winder (M&A)
Secretaris	Paul Rosenberg, Marlous Ruiter
Toelichting	Esther Reith (R&D), David Brandwagt (PMB)
Overige deelnemers	Thomas van Swaaij (PMB), Floris Grondman, Simon Sprietsma, Louis van Amerongen (R&D)

Achtergrond

Op 13 februari 2024 hebben de kwartiermakers (museaal, maatschappelijk en fysiek) hun bevindingen en adviezen ten aanzien van de oprichting van een Nationaal Slavernijmuseum aangeboden aan het college van B&W waarna deze zijn gepresenteerd aan pers en publiek. De kwartiermakers adviseren om het museum op de kop van het Java-eiland in Stadsdeel Oost te vestigen, in een nieuw, iconisch en hoogwaardig museumgebouw van ca. 9000 m2 omringd door een park. Dit voornemen is 6 maart 2024 voor inhoudelijk advies voorgelegd aan de Integrale Commissie van de COK. Daarna is doorgewerkt aan de ruimtelijke inpassing en de voorbereiding van een internationale prijsvraag. De inhoudelijke voortgang wordt nu tussentijds opnieuw voor advies voorgelegd.

Vraagstelling

Wat zijn de voor- en nadelen van de verschillende ruimtelijke modellen voor de combinatie van locatie, bovengronds volume en openbare ruimte en zijn alle opties onderzocht?
Welke kernwaarden/ karakteristieken voor gebouw en park wil de commissie in het ruimtelijk kader terugzien en hoeveel ruimte moet in de prijsvraag aan ontwerpers worden geboden?

Advies

De commissie complimenteert het projectteam met de voortvarendheid waarmee de opdracht is opgepakt en met de geboekte voortgang. De 'vaste puntenkaart' is een belangrijke en onmisbare

De Commissie Omgevingskwaliteit adviseert de gemeente Amsterdam over de integrale kwaliteit van de fysieke leefomgeving: stedenbouw, architectuur, openbare ruimte, cultuurhistorie, duurzaam bouwen, welstand en monumenten

onderlegger voor iedere ontwikkeling op deze locatie. Het testen van de verschillende ruimtelijke modellen geeft veel informatie over de mogelijkheden en onmogelijkheden van de plek in relatie tot het gewenste bouwvolume. De algemene indruk daarbij is dat de locatie, vooral door de beperkte breedte, best krap is voor een gebouw van deze omvang. Dat stelt bij voorbaat hoge eisen aan het uiteindelijke ontwerp voor gebouw en landschap. De commissie ziet de opgave daarbij primair als een doorlopend park met een gebouw of gebouwen erin geïntegreerd. Gebouw en park moeten in samenhang worden ontworpen.

Het brede, in de participatie over het museum en het slavernijverleden opgedane verhaal van de eerste behandeling is in deze fase van studie naar de ruimtelijke inpassing een beetje naar de achtergrond geraakt. Dat is tot op zekere hoogte begrijpelijk maar het grote verhaal over de betekenis van deze opdracht en de betrokken internationale gemeenschap moet toch in iedere fase van de planvorming leidend blijven. De nadruk is nu komen te liggen op het gesprek met de directe omgeving. De uiteindelijke museale voorziening is bedoeld voor de stad, het land en de wereld. Dat heeft ook consequenties voor het gesprek over de ruimtelijke inpassing die niet alleen op het niveau van het Java-eiland moet worden bekeken.

Ruimtelijke modellen

De commissie constateert dat geen van de modellen op voorhand is uitgesloten maar ook dat de getoonde modellen nog geen passend antwoord geven op de vraag. De mogelijkheden voor plaatsing in het aangegeven, door veiligheidseisen, kabels en leidingen begrensde gebied, zijn begrensd en leiden ieder tot specifieke voor- en nadelen, zowel met betrekking tot zichtbaarheid, bereikbaarheid als doorwaadbaarheid van het eiland. Om die reden wordt met klem geadviseerd om geen vooraf vastgestelde ruimtelijke inpassing in de uitvraag mee te geven maar om de ambities, wensen en toetsbare criteria vooral in woorden te omschrijven. Uitgetekende modellen of bouwenveloppen zijn te beperkend en leggen te veel vast waardoor de ruimte voor inventie en interactie tussen gebouw en park onbedoeld wordt ingeperkt. Het participeren op modellen lijkt in dit stadium dan ook onverstandig aangezien juist de doelstelling zou moeten zijn om tot onverwachte andere modellen te komen. Bruikbare criteria kunnen worden geformuleerd in de trant van:

- Het gebouw is alzijdig en levert in vorm en silhouet een markante bijdrage aan het stadsbeeld (eventueel vanuit vaste, vergelijkbare gezichtspunten).
- Gebouw en park vormen één geheel, versterken elkaar zowel ruimtelijk als programmatisch en leveren een positieve en voelbaar publieke bijdrage aan de omgevingskwaliteit van het Java-eiland.
- De kop van het eiland is een fijne verblijfsplek en biedt qua maat en inrichting ruimte voor meervoudig gebruik zowel door het museum als door de stad.

Commissie verwijst in dit verband naar het boekje 'Ambities voor de Nieuwe Meervaart' dat als bijlage aan dit advies wordt gevoegd.

Uitvraag

Het voorgestelde proces voor de uitvraag en selectie in drie stappen is zorgvuldig en degelijk. Om te vermijden dat planologische, juridische en financiële aspecten de overhand krijgen, adviseert de

commissie om vertegenwoordigers van de op te richten Stichting Slavernijmuseum in iedere fase van selectie een rol te geven. De samenhang tussen landschap, gebouw en museale inrichting moet steeds op de eerste plaats komen. Daarbij zijn de cultuurhistorische betekenis van de plek in de stad en het narratief van het slavernijmuseum onmisbare ingrediënten.

De eerste fase van de selectie heeft het karakter van een sollicitatie. Geadviseerd wordt om de uitvraag in deze (onbetaalde) fase beperkt te houden en de referentie-eisen niet te stringent, zodat niet onbedoeld doelgroepen buiten spel worden gezet die een meerwaarde kunnen opleveren voor het vertellen van het verhaal van het slavernijverleden. In een uitvraag als deze is het belang van het op de juiste manier omschrijven van de criteria en de doelstellingen enorm groot. Het is aan te bevelen de kring van experts op het gebied van openbare ruimte, cultuurhistorie, museum en participatie zo breed mogelijk te maken.

Duurzaamheid

Amsterdam is ambitieus met betrekking tot biobased en circulair bouwen en het terugdringen van CO₂ uitstoot, waarvan een flink deel voor rekening komt van de bouw. Wanneer wordt overwogen om een deel van het programma ondergronds te brengen, dan kan dat redelijkerwijs alleen in beton wat onherroepelijk leidt tot een negatieve impact op de MPG-score. De commissie is om die reden niet op voorhand overtuigd van een ondergrondse oplossing voor zo'n groot deel van het programma. In het formuleren van de duurzaamheidsambitie moet de MPG-berekening worden meegenomen. Dat kan van invloed zijn op de ruimtelijke inpassing en op de haalbaarheid van architectonische modellen.

Amsterdam, 27 november 2024

Commissie Omgevingskwaliteit

Robert Winkel, voorzitter

Bijlage

Beleidskaders:

- 'Omgevingsvisie Amsterdam 2050. Een menselijke metropool' (Amsterdam 2021)
- Bestemmingsplan Oostelijke Eilanden
- 'Een grote stap naar nationaal slavernijmuseum in Amsterdam' (collegebesluit 26-1-2024)

Aangeleverde stukken:

- 'Vertel het hele verhaal. Plan voor de oprichting en bouw van een Nationaal Slavernijmuseum' (kwartiermakers, febr. 2024)
- 'Over ons en met ons. Participatieverslag' (kwartiermakers, febr. 2024)
- Presentatie 20 november 2024 V3 (R&D)
- 'Werkplan Ruimtelijk Kader Nationaal Slavernijmuseum Kop Java' (R&D, juli 2024)